

УДК 373.3.035:796:39(=161.2)

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE USE
OF FANDS OF THE UKRAINIAN FOLKLORE IN THE PROCESS OF
PHYSICAL CHILD REARING OF PRIMARI SHOOOL AGE**
**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ УКРАЇНСЬКОГО
ФОЛЬКЛОРУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Korneva A. O. / Корнєва А.О.

Teacher / Викладач

ORCID: 0000-0002-2269-8601

T.H.Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»,

Chernigiv., Hetman Polubotko Str. 53, 14013

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,

Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка 53, 14013

Анотація. У статті розкрито потенціал фольклору у формуванні й розвитку особистості. Проаналізовано види українського фольклору й охарактеризовано особливості його використання в освітньому процесі. Представлено методичні підходи використання українського фольклору (музично-пісенний, хореографічний, усна народна творчість (міфи, легенди, казки, малі фольклорні жанри (прислів'я, приказки, примовки, загадки, лічилки) та інше) в процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку загалом і, зокрема видів фольклору Чернігово-Сіверщини. Обґрунтовано його роль в урізноманітненні освітнього процесу шляхом знаходження нових форм розвитку рухово-пізнавальної ініціативи дітей в уроці фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура особистості, діти молодшого шкільного віку, український фольклор, фольклор Чернігово-Сіверщини.

Вступ. В реальному житті фізична культура є об'єктивно нагальною потребою людини і суспільства, але як зазначають Т. Круцевич, М. Носко, М. Платонов, Ю Шкретій, продовжує функціонувати в нашій країні на вкрай низькому рівні в сферах освіти, праці, дозвілля.

Однією з найважливіших причин цього, за даними Ю. Ніколаєва, є все ще недостатня розробленість її теоретико-методологічних основ, які потребують подолання обмеженості переважної думки у людей про неї як про сферу розвитку лише рухових здібностей особистості. Даний підхід (при всій його важливості), як показує практика, не дає відчутних результатів у формуванні особистості істинно фізичної культури. Більш того, в силу своєї односторонності він вступає в протиріччя з сутністю культури. Більшість з провідних теоретиків фізичної культури (В. Бальсевич, Т. Круцевич, Ю. Курамшин, Л. Матвєєв, А. Новіков та інші) наголошують на тому, що фізичне виховання крім розвитку тілесно-рухової сфери людини повинно органічно і безпосередньо брати участь і у формуванні її характеру, інтелектуальних, моральних якостей тощо.

В сучасній літературі з теорії фізичної культури наголошується на переході «тілесно-рухового» компоненту розуміння фізичної культури до зростання її «соціокультурного» (духовного) і розгляду, як явища «духовно-фізичного». Обґрунтовується поняття «фізична культура особистості» з позиції переваг її мотиваційного, ціннісно-орієнтаційного, пізнавального компонентів, не відокремлюючи тілесно-рухового, як передумови всебічного і гармонійного

розвитку особистості, який проявляється перш за все в процесах самореалізації, саморозвитку, творчості особистості [3].

Дійсно, в діяльності вчителя фізичної культури маються не лише можливості педагогічного впливу на функціональні системи організму та організму в цілому, але і на певні риси особистості, її соціально-психологічну адаптацію до умов життя (наприклад, величезний дидактичний потенціал, здійснення національного виховання, патріотизму, любові та шанобливого ставлення до старших поколінь та надбань народу; активізація розумової діяльності та пізнавальної активності тощо).

Все це без сумніву збільшує адаптивність особистості й потенційні можливості її самореалізації в суспільстві, отже актуалізує пошук дієвих шляхів для організації освітнього процесу з фізичного виховання з метою забезпечення позитивних зрушень не тільки в фізичному, оздоровчому та інтелектуальному зростанні особистості, а й для розширення світогляду дитини, сформованості надійності національних переконань [4].

На наш погляд, оволодіння молодим поколінням українців знаннями з історії рідного народу, надбаннями його культури, духовністю, народною мудрістю, яка знайшла своє втілення у народних звичаях, традиціях, обрядах, танцях, нормах моралі позитивно вплине на досягнення високого рівня фізичної культури особистості. Фольклорна спадщина рідного краю здатна наблизити дітей до національних духовних глибин, сприяти усвідомленню свого як частки загальнонаціонального, розширювати світоглядний і культурний діапазон, бо завдяки цим складовим відбувається всебічний гармонійний розвиток дитини.

Основний текст. Фольклор (від англ. *folklore* – народна мудрість, знання) відображає самобутність етносу, вмістилище народної мудрості, досвіду і насамперед – духу нації, її душі. «Фольклор – це художнє відображення дійсності у словесно-музично-хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, нерозривно пов'язаної з життям і побутом. У ньому відображено світоглядні, етичні й естетичні погляди народу» [1] (рис 1).

Водночас існує поняття «народна творчість», яке охоплює різнопланову творчу діяльність народу – поезію, музику, театр, танець, архітектуру, художнє і декоративно-ужиткове мистецтво. Усна народно-поетична творчість уособлює в собі систему архетипів, які відповідають за бачення людиною будови Всесвіту та її місця в ньому.

Народний виховний ідеал досконалої людини, на думку вченого-педагога Г. Ващенко, це гармонійне поєднання зовнішньої та внутрішньої краси особистості [2]. Виховний ідеал відображений у народних звичаях, мові, традиціях, піснях, побуті, ремеслах. Він створюється роками і переходить від старших поколінь до молодших. Важливу роль відіграють здобутки духовної культури, міцно пов'язані з світоглядом, релігією, мораллю. Засвоюючи матеріальні та духовні цінності, здобуті народом, людина стає особистістю з відповідними рисами характеру.

Використання фольклору у контексті етнопедагогіки розкривали Г. Волков, Б. Грінченко, О. Духнович, Г. Сковорода, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко.

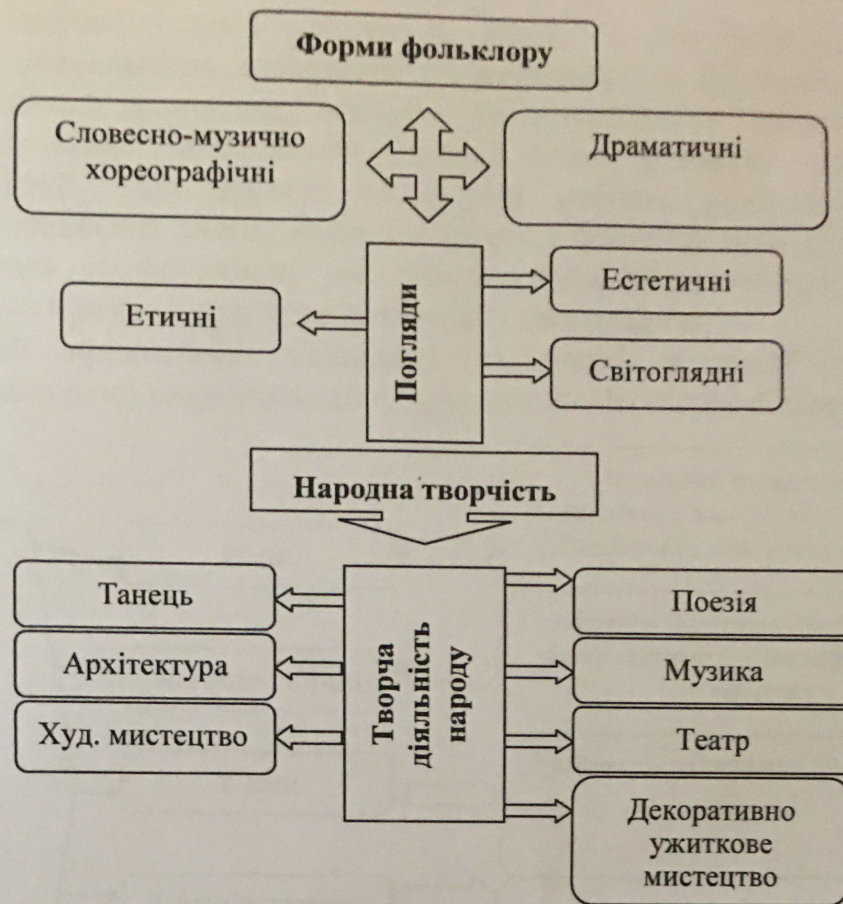

Рис. 1. Форми українського фольклору

Основою змісту українського фольклору, традиційної культури виховання є народна культура, яка включає дитячі пісні, народні ігри, природу, працю, рідну мову, народну мудрість малих форм фольклору (прислів'я, приказки, загадки, лічилки, мирилки), світ казок, народні промисли. Досвід народу є невичерпною скарбницею виховних засобів, до яких належить рідна мова, міфологія, символіка, народне мистецтво, фольклор, національні традиції, обряди. Український фольклор забезпечує особливе середовище, виступаючи найважливішим засобом виховання дітей. Основу фольклору складають духовна культура, народні звичаї, традиції, соціально-етнічні норми.

Фольклор, або народна творчість є безпосереднім спадкоємцем найдавніших форм людської культури, що зберігає в кожен історичну епоху значення первинної художньої переробки сукупного життєвого досвіду і є складним естетичним, художнім та соціальним явищем. Однією з таких форм також є і мова, яка являється самобутнім способом мислення, оригінальним засобом пізнання дійсності, неповторним і незамінним інструментарієм творчості народу. Унікальність, оригінальність і неповторність кожної мови є явищем цивілізації. Адже не дарма кажуть, що прислів'я, приказки, пісні – це душа народу.

Український фольклор є не тільки різноманітним, оригінальним і багатожанровим, а також являється різновекторним та має функціонально потенційні можливості для вирішення багатьох педагогічних завдань.

Аналіз широкого кола джерел (І. Кліш, В. Мосіяшенко, А. Цьось) підтверджує актуальність використання фольклору в фізичному вихованні, адже український фольклор дозволяє урізноманітнити процес фізичного виховання шляхом знаходження нових форм розвитку рухово-творчої ініціативи дітей. Такі заняття та форми роботи, дозволяють якісніше здійснювати засвоєння знань, вмінь і навичок з фізичної культури. Поєднання фізичних вправ та фольклору дає змогу учням доторкнутися до фізичної культури через призму народного потенціалу свого народу.

В нашій практичній діяльності на уроці фізичної культури ми використовуємо різні види фольклору притаманні Чернігово-Сіверщині (рис.2):

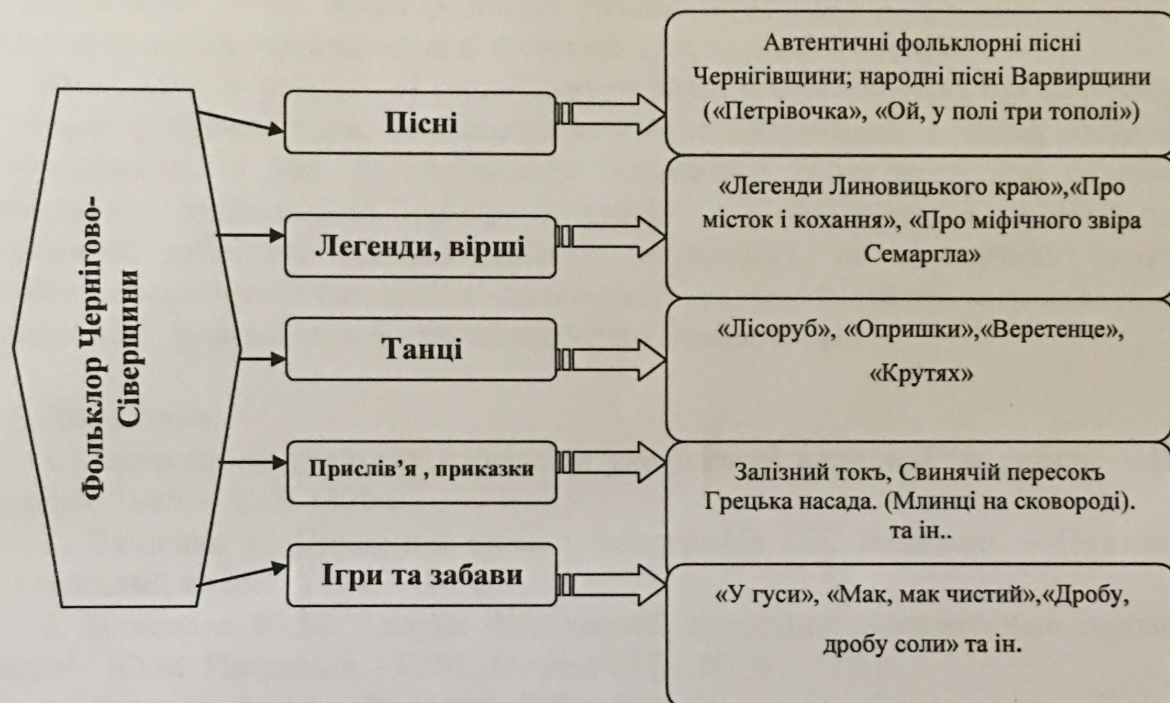

Рис. 2. Різновид фольклору притаманний Чернігово-Сіверщині

Наприклад, в уроці фізичної культури (варіативний модуль «хореографія») ми використовуємо:

- музичний фольклор Чернігово-Сіверщини, що дозволяє дітям познайомитися краще з історією свого рідного краю (ознайомлюємо дітей з музичним матеріалом, який притаманний саме Чернігово-Сіверщині певного регіону на прикладі автентичних фольклорних пісень Чернігівщини (Гончарівська об'єднана територіальна громада), народні пісні Варвинщини (Чернігівська область, Варвинський район), які максимально точно відтворюють звучання музики минулого, забезпечують відповідність сучасного виконання оригінальним, «історичним» уявленням);

- прислів'я, приказки (наприклад у формі домашніх завдань – підготувати прислів'я, приказки, загадки про здоров'я);

- легенди (знайомство дітей з легендою про звіра Семаргла (який за легендами охороняв місто Чернігів) з подальшим проходженням естафети, де учні на швидкість збирають цілісну картину звіра Семаргла);

- знайомство з декоративно прикладним мистецтвом (на прикладі гончарства, переглядається фільм, на якому майстер (Бібик І.І.) показує процес створення глиняного посуду), з подальшим відтворенням послідовності рухів рук майстра), це сприяє розвитку культури рухів, образного мислення, розширює світогляд дитини;

- танці Чернігово-Сіверщини («Лісоруб», «Опришки», «Веретенце», «Крутях») та ігри й хороводи, які несуть пізнавальний характер та відрізняються високою емоційною насиченістю.

Впровадження фольклору в систему фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку дозволило урізноманітнити освітній процес завдяки впровадженню нових форм розвитку рухово-пізнавальної діяльності дітей та підвищити рівень сформованості фізичної культури особистості.

Висновки. В результаті теоретичного аналізу встановлено, що фольклор є не тільки різноманітним, оригінальним і багатожанровим, а також являється різновекторним та має функціонально потенційні можливості, які сприяють вирішенню педагогічних завдань, таких як: формування національної свідомості; розвиток інтелектуальних, моральних та естетичних якостей дитини; створення світоглядного потенціалу дитини; розвиток творчо активної особистості; формування фізичної культури особистості.

Література:

1. Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості. – К. : Веселка, 1989. – С. 5. (320 с.)
2. Ващенко Г. Виховний ідеал : монографія / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. –191 с.
3. Николаев Ю.М. Теория физической культуры: современные подходы [Текст] / Ю.М. Николаев. - СПб.: Олимп-СПб, 2010. – 120 с.
4. Огієнко М.М., Лисенко Л.Л., Корнева А.О. Формування фізичної культури школярів молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини. – Technologies of shaping and enhancing health of human and society. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. – P. 145-151.

References:

1. The Cuckoo: An Anthology of Ukrainian Folk Art. 1989. Kyiv: Veselca.
2. Vashchenko, H., 1994. Educational ideal: monograph Poltava: Poltava Bulletin 191 p.
3. Nykolaev, Yu. M., 2010. The theory of physical education: modern approaches. СПб.: Олимп-СПб.
4. Ohiienko M.M., Lysenko L.L., Kornieva A.O., 2016. Formation of physical culture of schoolchildren of primary school age by means of ethnopedagogics of Chernihiv-Sivershchina. Technologies of shaping and enhancing health of human and society. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. P. 145-151.

Abstract. In The article we should unleash the potential of folklore in the formation and development of personality. The types of Ukrainian folklore are analyzed and characterized the features in the educational process. Also we presented methodological approaches in the using of Ukrainian folklore (songs and music, choreographic, oral folk art (legends, fairy tales, small folk

genres (proverbs, sayings, jokes, riddles, counting-out game), etc.) in the process of physical education of children in primary school age (in general), and in particular the types of folklore of Chernihiv-Sivershchyna. It's justifies the role in the diversity of the educational process by finding new forms of development of the motor-cognitive initiative of children in the classes of physical education.

Key words: physical culture of personality, children of primary school age, Ukrainian folklore, folklore of Chernihiv-Sivershchyna.

Науковий керівник: к.п.н., доцент. Лисенко Л.Л.

Стаття відправлена : 30.10.2019 г.

© Корнева А.О.